

Grote ijsvogelvinder

31 juli 1994: een warme zondag, ook nabij het gehuchtje Fort in de gemeente Zuidwolde in het zuiden van Drenthe. Lekker buiten zitten in de tuin.

Enkele grotere vlinders hadden zich al laten zien, zoals de Atalanta en de Dagpauwoog. Plotseling een enorme vlinder die in een sierlijke glijvlucht onder langs de bomensingel voorbij komt. Je voelt een soort schok door je lichaam gaan. Wat zullen we nu beleven, een vlinder die je in Nederland normaal niet ziet? Snel opstaan en er achteraan. Gelukkig, hij komt terug. Nee, het is geen Grote weerschijnvlinder. Tot drie keer toe kwam hij langs. Tijdens een vleugelslag zie je de steenrode kleur van de onderzijde en dan weet je het zeker. Het is ongeloflijk maar waar: een mannetje van de Grote ijsvogelvinder (*Limnitis populi*)!

De soort had ik al eens gezien in het Parc National des Ecrins (Franse Alpen), en er is geen twijfel meer mogelijk. Dat je een Grote ijsvogelvinder bij je eigen huis ziet is totaal onverwacht. Waar deze zwerver vandaan kwam is een vraagteken. Het lijkt niet waarschijnlijk dat hij van Terschelling afkomstig was, wellicht uit Midden-Duitsland.

Martin Scheper

Kattesor als waardplant voor Groot koolwitje

Op 8 augustus 1994 drukte een vriendelijke buurvrouw mij een glazen pot in de handen, waarin zich 32 rupsen van het Groot koolwitje bevonden. Deze rupsen had zij van een groep Kattesor (*Cleome spinosa*) geplukt, die als voedselplant werd gebruikt. Slechts een enkeling deed zich tegoeed aan de Judaspenning, die naast de Kattesorren stond. Dat deze mooie tuinplant door het Groot koolwitje als waardplant wordt gebruikt, was mij niet bekend. Na enig zoeken stuitte ik op de notitie (Bink, 1992) dat in Zuid-Europa ook *Capparis spinosa* (*Cleome spinosa*) wel als waardplant wordt gebruikt. Hou ze in de gaten, die snorren in uw tuin!

Literatuur:

Bink, F.A., 1992. Ecologische Atlas van de Dagvlinders van Noordwest-Europa. Schuyt & Co., Haarlem. (blz. 215).

Gerrit Richter, Oosterbeek

Zygaena trifolii in Zeeuws-Vlaanderen

De 5-stippige St. Jansvlinder (*Zygaena trifolii*) is een overdag vliegende nacht-

vlinder die sterk lijkt op de gewone St. Jansvlinder (*Z. filipendulae*). *Z. trifolii* heeft echter 5 rode stippen op de voorvleugel in plaats van de 6 die de St. Jansvlinder heeft.

Z. trifolii kan in geheel Zeeuws-Vlaanderen in kleine aantallen worden aangetroffen, meestal op of nabij dijktafuds, wegbermen en natte kruidenrijke graslanden. De laatste jaren komt de vlinder steeds minder voor. De laatste bolwerken zijn te vinden nabij het zweefvliegveld te Axel (20 exemplaren), Hulst (enkele exemplaren), de spoorlijn bij Terneuzen (50) en de bermen van het buitenhavencomplex in Terneuzen. Het beheer van de bermen in dit buitenhavencomplex is erop gericht de vegetatie zo veel mogelijk te verschralen. Hierdoor komen er steeds meer voor vlinders geschikte nectarplanten zoals Jacobskruiskruid, Knoopkruid en verschillende klaversoorten. In juli 1993 nam ik in een bepaald deel van de berm een mooie populatie van *Z. trifolii* waar. Het ging om maximaal 50 vlinders.

Met hoopvolle verwachting keek ik uit naar de zomer van 1994. Vanaf half juni was de soort weer in dezelfde berm aanwezig. Het hoogste aantal vlinders heb ik geteld op 9 juli 1994: 568 exemplaren!!

Ondanks dat er in het havencomplex zeer veel geschikte bermen zijn, zitten de vlinders bijna allemaal in een berm met een lengte van hooguit 250 meter. Deze berm bestaat uit twee delen. Een deel is in beheer bij de gemeente Terneuzen en het andere bij Rijkswaterstaat. De beide bermen worden van elkaar gescheiden door een greppel en een fietspad. De berm die in beheer is bij de gemeente Terneuzen ligt direct naast de weg en is zeer bloemrijk. Deze berm wordt jaarlijks gemaaid rond half juli. De berm die in beheer is bij Rijkswaterstaat wordt pas half augustus gemaaid. Op deze manier

Op het havencomplex van Terneuzen blijkt een grote populatie van de 5-stippige St. Jansvlinder voor te komen. foto: Alex Wieland

in 't
kort

blijven er altijd bloemen voor de vlinders over. Het grote aantal *Z. trifolii* in 1994 is waarschijnlijk te danken aan het mooie weer tijdens de vliegperiode en aan het maaibeheer.

Alex Wieland

Kleine ijsvogelvinder

Even een bijzondere waarneming: op 21 september j.l. zagen mijn vrouw en ik in Deldenerbroek (gemeente Ambt-Delden) een Kleine ijsvogelvinder! Geen hopeloos versleten, afgevlogen exemplaar (ook dat zou al bijzonder zijn), maar een prachtig fris, gaaf en vers exemplaar. Deze waarneming is dan ook in tegenspraak met mijn eigen stukje over de Kleine ijsvogelvinder waarin ik stelde dat we het na juli met de rupsen moeten doen (Vlinders, jaargang 9 nr. 4.)

Raadpleging van de literatuur, zowel de Atlas van de Nederlandse dagvlinders als de Ecologische 'vlinderbijbel' van Bink, bracht het volgende: een partiële tweede generatie bij deze vlinder is erg zeldzaam. Vandaar deze melding. Zijn er meer

in 't kort

waarnemingen van deze vlinder binnen-gekomen in deze nazomer? Is dit een gevolg van de extreem droge en warme zomer met daarna weer veel vocht? En is het nog mogelijk dat deze tweede generatie zich met succes voortplant?

Wat wel klopte met mijn artikelje: bij deze waarneming bevonden we ons op verboden terrein in een mooi stukje natuur. We waren nog niet verder gekomen dan de bosrand.....

Hans Smeenk, Almelo

Kleine weerschijnvlinder nabij Simpelveld

Van 9 tot en met 23 juli 1994 was ik met mijn gezin op vakantie in het zuiden van Limburg. Het mooie weer was aanleiding om regelmatig vlinderexcursies te maken en ook 19 juli stond in het teken van vlinders kijken. Die dag hadden we een bezoek gebracht aan de St. Pietersberg bij Maastricht, waar we heel mooi een aantal Koninginnepages hebben gezien. Vlak over de Belgische grens bij Lanaye vonden we een kalkgraslandencomplex waar een tiental Dambordjes en Boswitjes vlogen. Ook zagen we hier een enkel exemplaar van het Dwergdikkopje. Een beetje broeierig, maar wel voldaan, kwamen we aan het eind van de middag weer terug in ons vakantiehuisje in Simpelveld. Ik zocht binnen de schaduw op, maar mijn kinderen gingen buiten spelen.

Het was binnen een kwartier dat mijn zevenjarige dochter Gerdien me kwam halen omdat buiten op het gazon een vlinder zat die ze niet kende. Toen ik buiten kwam kon ik mijn ogen niet geloven. Op het gras zat een Kleine weerschijnvlinder met de voor weerschijnvlinders zo kenmerkende lichtgroene roltong wat vocht op te zuigen. Op de bovenkant van de voorvleugels zat een duidelijk waarneembaar oogje. Dit extra oogje ontbreekt bij de Grote weerschijnvlinder. Verder was de onderkant van de achtervleugel in vergelijking met die van de Grote weerschijnvlinder veel minder contrastrijk getekend. De grondkleur van de vlinder was oranjebruin. Dit is een kleurvariant (vorm clytie, vergelijk bijvoorbeeld Wyn-

hoff et al., 1990) die bij de Grote weerschijnvlinder niet voorkomt. Gezien de grootte en het ontbreken van de blauwe weerschijn betrof het een vrouwtje. Helaas verdween, voordat ik mijn fototoestel bij de hand had, de vlinder langs een bomenrij richting het dorp Simpelveld. Goed zoeken tijdens deze en de volgende dagen in de directe omgeving leverde helaas geen nieuwe waarnemingen op.

De Atlas van de Nederlandse dagvlinders (Tax, 1989) maakt melding van 20 waarnemingen in deze eeuw (alle in het zuiden van Limburg) en de opmerking dat de Kleine weerschijnvlinder zich in gunstige jaren wellicht voor korte tijd in Nederland kan vestigen. Dat deze soort zich inderdaad een aantal jaren achtereenvolgend op een plaats kan laten zien, bewijzen de waarnemingen van Prick (1994) uit het

**De Kleine weerschijnvlinder die in de Millingerwaard is gezien.
foto: Jan Weima**

eind van de jaren tachtig. Het warme weer in de zomer van 1994 en de waarneming van een zwervend vrouwtje geven voldoende stof tot hoopvol filosoferen. Misschien kan deze soort zich wel weer opnieuw ergens in Limburg vestigen en tijdelijk een populatie opbouwen. Hoe het voor deze soort in Nederland ook uitpakt, Gerdien heeft er in ieder geval een mooi Pinkeltjesboek aan over gehouden.

Literatuur:

Prick, M., 1994. De Grote en Kleine weerschijnvlinder in de Vijlenerbossen in de jaren 80. Natuurhistorisch Maandblad, jrg. 83, nr. 5, pp. 96-100.
Tax, M.H., 1989. Atlas van de Nederlandse dagvlinders. Vlinderstichting, Wageningen en Natuurmonumenten, 's-Graveland.
Wynhoff, I., J. van der Made en C. van Swaay, 1990. Dagvlinders van de Benelux. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht en Vlinderstichting, Wageningen.

Dick Groenendijk, Mijdrecht

Kleine weerschijnvlinder in de Millingerwaard

In verband met een toekomstige vlinderinventarisatie in de Millingerwaard zijn we dit jaar bezig geweest met het verzamelen van vlinderwaarnemingen in dit gebied en het lopen van een aantal routes. Van een ter plaatse werkzame bioloog (de heer R. Luykx) hadden we vernomen dat hij een tweetal Kleine Ijsvogelvlinders had gezien in een van de daar aanwezige oobosjes. Dit leek ons erg interessant, vooral omdat de aanwezigheid van deze soort in de Millingerwaard niet erg voor de hand lag. Voor ons was dit natuurlijk een reden het betreffende bosje te bezoeken om, indien mogelijk, zijn

waarneming te kunnen herhalen. Helaas waren de resultaten hiervan negatief. Maar wel leidde ons onderzoek tot een spectaculaire waarneming die we anders nooit gedaan zouden hebben. Toen we een middag met z'n drieën het bosje bezochten, streek er een vlinder voor ons neer die we in eerste instantie niet thuis konden brengen. De overeenkomst met een Kleine weerschijnvlinder was opvallend, maar kon ik onmogelijk serieus nemen. In de eerste plaats omdat deze soort zo noordelijk in Nederland nooit met zekerheid is aangetroffen en in de tweede plaats omdat de overeenkomst niet erg overtuigend was: de vlinder had een bruinige tint, die niet in overeenstemming was met het beeld dat ik van de Kleine weerschijnvlinder had. Helaas mislukte de poging die ik deed om de vlinder te vangen. Mijn spijt hierover was natuurlijk heel groot, maar werd nog vele malen groter toen wij, thuisgekomen, moesten constateren dat we wel degelijk een Kleine weerschijnvlinder hadden gezien. Het was namelijk de afwijkende vorm 'forma clytie', die ik nog nooit eer-

der had gezien en waarvan ik me het bestaan nauwelijks herinnerde.

Het spreekt vanzelf dat we in de dagen hierna herhaalde pogingen hebben gedaan om de vlinder opnieuw waar te nemen. Eénmaal met succes, waarbij het me bovendien lukte om de vlinder te fotograferen. Hoewel ik slechts één foto heb kunnen maken (de vlinder verdween onmiddellijk na de flits en kwam daarna niet meer terug), was deze foto, ondanks een gebrekkige kwaliteit, voldoende duidelijk om met zekerheid tot een bevestiging van onze conclusie te leiden: we hadden een vrouwelijk exemplaar van de forma clythie van de Kleine weerschijnvlinder gezien.

Addi en Jan Welma, Groesbeek

Dialezing 'Vlinders in het Brabantse landschap'

Naar aanleiding van de opening van de permanente tentoonstelling in het Noordbrabants Natuurmuseum 'Het Brabants Landschap', zal Harold van de Oetelaar op dinsdag 22 november een diapresentatie verzorgen over vlinders in het Brabantse landschap.

Harold van de Oetelaar is natuurfotograaf en lid van de vlinderwerkgroep

Midden-Brabant. Met zijn dia's wil hij vooral kleuren, mooie composities en sfeer vastleggen. Daarbij gaat zijn voorliefde uit naar vlinders, waarbij het biotoop, het landschap en de voedselplanten voor rupsen en vlinders niet vergeten worden. Er zal niet alleen aan de natuur, maar ook aan de kunst van het fotograferen (o.a. compositie) aandacht worden besteed. Zowel voor natuurliefhebbers als voor natuurfotografen dus een boeiende avond.

De lezing wordt gehouden in het Noordbrabants Natuurmuseum, Spoorlaan 434, Tilburg. Aanvang 20.00 uur.

Tentoonstelling

Van 16 oktober t/m 19 februari is in het Milieu Educatie Centrum Eindhoven de tentoonstelling 'Rikkie Rups' te zien. Deze tentoonstelling is speciaal bedoeld voor kinderen vanaf 6 jaar.

Inlichtingen: MEC, Genneperweg 145, Eindhoven, tel.: 040-387490.

Te koop

Diverse vlinderboeken te koop (in totaal circa 20). Tel. 04707 - 3837 (na 18.00 uur).